

Az érdeklődő sajtóban a szeptember 29.-október 1. közötti konferenciáról megjelenő beszámolókból ismét közlünk egyet, ezúttal a Kolozsvárott megjelenő Krónika című közéleti napilap 2000. október 17-i számából.

Örménymagyar konferenciát tartottak Budapesten Erős identitástudattal rendelkeznek

Budapesten harmadik alkalommal rendezték meg a *Háromszáz éves örmény szertartású római katolikus egyház közösségei Magyarhonban régen és ma* című tanácskozást.

A konferencia meghívottjai előadásokat hallgattak, kiállításokat tekintettek meg, könyvbemutatókon, illetve örmény szertartású római katolikus szentmisén vettek részt. Ugyanakkor megemlékeztek az 1848-49-es forradalom és szabadságharc örmény származású aradi vértanúiról is.

Dr. Issekutz Sarolta, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnöke elmondta, a konferencia célja bebizonyítani, hogy a közösség önállóan él, és nemcsak múltja, jövője is van. A konferencia jó bemutatkozási és közösségszerveződési alkalom az erdélyi közösségek számára. "A rendezvénysorozat a Magyarországon és Erdélyben élő, örmény gyökerű, magyarrá vált népcsoport kulturális, egyházi és társadalmi megnyilatkozása, amelyet az Országos Örmény Önkormányzat a rasszizmust súroló módon nem ismert el, a Nemzetiségi és Etnikai Kisebbségi Hivatal pedig nem támogat" - nyilatkozta az egyesület elnöke.

Dr. Issekutz Sarolta a sajtó képviselőinek hangsúlyozta, szeretnék, ha tisztázódnának a nyilvánosság előtt olyan, a sajtóban és a köztudatban ma még gyakran összerosott egyházi kategóriák, mint az Örmény Szertartású Római Katolikus Részegyház, az Apostoli vagy Ortodox Örmény Egyház, a Magyarországi Örmény Egyház. Ezek vegyítése komoly zavarokat okoz a tulajdonlás, az állami támogatás és a hitélet szempontjából - ezt a konferencia résztvevői is tapasztalhatták. Erre utalva *dr. Issekutz Sarolta* elmondta: "Az elmúlt években többször is a fejünkhöz vágták a kizáró vádat, hogy az az örmény, aki örményül tud. Mit tegyünk tehát mi, akiknek ősei az egykori örmény hazától sok ezer kilométernyire új hazát találtak, és háromszáz év alatt annyira itthon érezték magukat, hogy elmagyarosodtak, magyar anyanyelvűek lettek? A válasz: mi, akiknek ereiben különféle arányban örmény, magyar, román, szász s ki tudja még milyen vér folyik, örménymagyarok vagyunk, háromszáz éve honosak Magyarhonban."

Gyuricsányi Eszter

Krónika - Erdélyi magyar közéleti napilap,
2000 október 17.

Keresztes Zoltán

Az erdélyi örmény KERESZTESEK családfája

IV. rész

Megjegyzendő, hogy a másik örmény városban, "Az erzsébetvárosi örmény családok 1708-ban kezdődő anyakönyvi jegyzetei" szerint is élt már az 1700-as évek elején Keresztes nevű család. (Ávédik Lukács: Erzsébetváros monográfiája).

Az előbb említett Keresztes Antal, aki Szamosújváron született, Gyergyóditróba került (ki tudja hogyan?), és ott vezette oltárhoz Miklós Rózát. Népes családjuk lett. Tekintsük meg az 1885-ben készült képet. (*Lapunk augusztusi számában, a 25. oldalon - a szerk.*) Mint már megírtam, a középen ülő nő Keresztes Antalné született Miklós Róza, körülötte pedig kilenc gyermeke. Ettől a képtől lesz immár élővé minden, valóságos, tapintható, kézzelfogható - a legendából élő valóság: élet.

A közel százéves felvételtől a mi közvetlen őseink néznek reánk. "A szakállas örmények" - emlegettük tréfásan a családban őket. Mind Ditróban születtek, ott éltek le életüket és többségüket az ottani temetőben helyezték örök nyugalomra. Utódaik nagyjából szerteszéledtek. Néhányan Bukarestbe, Aradra, egy család Petrozsénybe, mások Budapestre, vagy a Dunántúlra vetődtek - ennél messzebb talán senki -, ám sokan itt maradtak, a szülőföld közelében, ahol feloldódva-keveredve más erdélyi családokkal, élnek, szorgalmas munkával töltve életüket.

Sokan közülük a fényképen lévő őseink arcát tanulmányozva felismerhetik saját arcvonásaikat, hiszen ők a mi nagy - , déd - vagy ükapáink, ükanyáink. Természetesen ma már egyikük sem "tisztá" örmény származék, a házasságok, más, nem örmény családokkal való keveredés következtében. Férfi felmenő ágon az Antal-Bogdán-Simon-Gergely (1695) "vonal", valamint a feleségeik: Eránosz Veronika, Perint Róza és Misug Mária (lásd a leszármazási táblázatot), eredeti, hamisítatlan örmények. De már a képen látható "anyjuk", Keresztes Antal felesége, a ditrói születésű Miklós Róza is - a kilenc gyermek anyja - talán székely, esetleg örmény-székely eredetű. A kilenc testvér utódainál pedig mind erősebb a keveredési arány, az elegyedés erdélyi magyar, székely családokkal. Ezt tudnunk kell, hogy a családtörténet szövevényes kapcsolatait megértsük. A részletes elemzés azonban már meghaladja e kis írás kereteit. Kedves epizódként jegyzem ide, amit Bisztray Gyula "Jókedvű magyar irodalom" című könyvében találtam. Leírja, hogy a múlt század második felében egy Honfy Keresztessy Pál (semmi közünk a nevéhez!) nevű vándorpoéta járta Erdély és Magyarország falvait, városait s népmulattató fűzfapoétaként gyártotta a rettenetesen rossz versek özönét, különböző alkalmakra, megrendelésre, bizonytalanság miatt kicsi pénzért. A Bolond Istók című élclap közölte néhány versét (lehet, hogy elrettentő példaként). Minket ez azért érdekel, mert őseinket is megverselte. E versikét így jegyezte: "Írtam Gyergyó-Ditróban, 1888 máj. 25. és 27. - Honfy Keresztessy Pál népmulattató, népnevelő." E fércműveken, persze, derülhetünk, de meg is hatódhatunk, amint végigveszi a "gyergyó-ditrói jó firmákat", azaz kereskedőcégeket:

"...Rumot, teát és sajtokat
Kápdebó János szolgáltat.
Akinek finom szappan kell,
Lukács János olcsón ad el...
Jó, egészséges pipaszár,
Melytől nem megy pipába nyál,
Nem kapható senki másnál,
Csakis Keresztes Istvánnál.
Vásik fogad jó székely kolbászra?
Van Keresztes Lukinál mázsa-számra."

Szorgalmas, becsületes kiskereskedők voltak a ditrói Keresztesek: István, Lukács, Gergely, János, Kristóf, Antal. Nem kell szégyenkeznünk miattuk.

E sorok írója gyermekkorában járt Ditróban, először talán 1936-ban, s most, az ötödik X-en túl is - meg egy akkor készült fénykép alapján - jól emlékszik Gergely nagyapjára, aki akkor már nagyon idős volt, s a kilenc testvér közül az utolsó, még életben lévő. Négy évvel később halt meg, 1940-ben, 82 éves korában (ő az, aki a szakállasok képén a legfiatalabb volt, 1885-ben).

Fiú és leányágon mind a kilenc testvér (illetve csak hétről van szó, hiszen kettőről, Katalinról és Lukácsról jóformán semmit sem tudunk), tehát a hét testvérnek 380 utódjáról tudunk adatokat. Közülük 44-en haltak meg, 336 leszármazott él (212 felnőtt és 124 kiskorú) -1982 januárjában.

A családfa elkészítésének története: másfél évtizede állt össze az első vázlat, az édesapámtól szerencsére idejében összegyűjtött, sok-sok családi dokumentum, születési és halotti bizonyítvány, házasságlevél alapján. Majd többszáz levél, telefonátgatás, beszélgetés, személyes utánjárás segítségével gyűltek össze a szükséges adatok. Nem volt könnyű: sokan még saját nagybátyjuk, sőt, testvérük hollétéről, adatairól sem tudtak semmit. De a munka csak elkészült, mintegy 96-98 százalékos teljességgel, de valószínű, hogy itt-ott elírásokkal, hibákkal. (Mindenkint kérek, aki ilyesmit észlel, értesítsen, ugyancsak a családjában ezután beálló változásokról - születések, elhalálozás, stb.)

E sorok írója ezennel leteszi az asztalra e szerény munkát, a Keresztesek családfáját. És egy még újabb feladatra vállalkozik: az a terve, hogy ezekután megírja az erdélyi örmények történetét. Nagy erőpróba lesz, de végre ezt is el kell készítenie valakinek. Remélhetőleg ez is megvalósul.

Persze, végül is meg kell állapítanunk, hogy mi már nem vagyunk örmények. Csak leszármazottai a több mint 300 évvel ezelőtt Erdélybe telepedett örmény népcsoportnak. Sem nyelvünk, sem kultúránk, sem vallásunk nem örmény. Csak az örmény eredet tudata él bennünk. Szorgalmas őseink pedig, akiket a történelem vihara sodort keletről e vidékre, s akik végül e tájakon leltek békés, nyugodt otthonra, megérdemlik, hogy e sorokkal emléket állítsunk nekik. Ezenkívül: nekünk is meg kell tudnunk, kik vagyunk! Honnan jöttünk?

Ezért készült el ez a családfa.

Kolozsvár, 1982. január 1.

Keresztes Zoltán

Hollósy Simonról

A 2000. október 19-én tartott Fővárosi Örmény klubest igen gazdag volt (lásd jelen számunk 12-ik oldalát). A forradalom emlékének szentelt témán kívül a másik érdekes, élvezetes téma Hollósy Simon festészetéről szolt *Murádin Jenő* kolozsvári művészettörténész vetített képes előadásán.

"Itt Münchenben én viszem az akadémia ellen a lobogót! - olvassuk Hollósy lelkesült kinyilatkoztatását egyik levelében. Benne rejlik e mondatban a magyar művészet sorsfordulójának egész bonyolult alaphelyzete és képletszerűsége. Hiszen a müncheni háttér és kezdetek nélkül nem érthető meg művészetünk kiegyezés utáni állapota, még kevésbé a nagybányai kolónia alapításának súlya, iránymutató jellege. A bajor főváros nagy múltú akadémiaja, művészeti egyesületei, kiállító csarnokai, termékeny műtermei jó időre behatárolták Közép-Európa művészetének helyét és helyzetét. A történelmi- és zsánerfestészet központja, a technikai tökéletességre alapozó, de fantáziátlan akadémizmus erődült itt fellegvárrá a múlt század második felében. Egyszólamúságában azonban nem volt sokáig megtartható ez a művészetpolitikát is kisajátító konzervativizmus. München nem csupán Piloty, Kaulbach, vagy Benczúr festészetét jelentette. Színtere ez a hely a rajtuk túllépő Wilhelm Leibl, Szinyei Merse Pál, majd Hollósy és köre föllépésének. Ha fátyolosan megszűrve is, de idevilágoltak Párizs fényei. A barbizoni Corot, a realista Courbet, a későnaturalista Bastien-Lepage, majd az impresszionisták, s a német földön kibontakozó szecesszió hívei ellenpontozták a változatlanúságot hirdető akadémizmust.

Így született a nagybányai táborverés gondolata is: Münchenben, de a müncheni szellem ellenében!

Hollósy kulcsalakja, valóban zászlóvivője lett e mozgalomnak. A nagybányai kezdeményezés pedig a művészet egyre korszerűbb eredményeit közvetítette Közép- és Kelet-Európa felé. Úttörő lendületével tört át falakat, tömött be szakadékokat Nyugat és Kelet között.